

קדקוד-המשולש

1

השינוי שהתחולל בנוף הפוליטי של ישראל, עם האיחוד המשולש, אינו מליצה. ההר הגדול, שחלש על הסביבה, התמזג בן-לילה עם שני מיבנים גיאולוגיים סמוכים, והגוף החדש מתנשא עכשיו כצירוף של שיני-סלע ומכתשים וגבנונים. טיבו של מיבנה חדש זה אינו מוגדר, אך גדלו-ותקפו ברורים. לנוכח ממדיו יש נתפסים אפילו לבהלה ותוהים אם מעתה יהא בכלל מקום לנוע ימינה או שמאלה. יותר מזה. לא רק הנוף נשתנה. נעלמו מלים אשר שיוו גוון מיוחד ומופר להווי הציבורי. הצליל "רפ"י" היה חדש, ביחס, אך שמות כמו "מפא"י", או "לאחדות-העבודה-פועלי-ציון", כשהם יוצאים לפתע מכלל שימוש, הרי זה כמעט מהפכה לשונית, המשנה את טעמו וצביונו של השיג-ושיח החברתי. ביחוד מפא"י. זו היתה מלת-מפתח. מאותן מלים שבלעדיהן אין לפתוח אפילו אשנב קטן אל תוך התקופה. במרוצת הזמנים עלו וירדו מלים כאלו, שצלילן הוא סמל לפרק מסויים וחייהן חיי שעה. אך מפא"י בילתה את כולן. עמה אתה עובר ופותח דלתי שלושים-ושבע שנים בזו אחר זו, עד שנדמה לך שאתה יכול להגיע עמה על ראשית הבריאה. והנה פתאום לפתע היא במגרה של עתיקות כמו "עליה חדשה" או הגוש-האזרחי או צ"ס וצעירי-ציון. משונה הדבר, אך כבר מתחילים אפילו להזכיר אותה לטובה. זה סימן שבאמת הקיץ הקיץ.

2

איחוד מפלגות-הפועלים היה, כידוע, מטרה נכספת מימים רבים. מכוח מה קם עכשיו האיחוד הזה? מה חולל אותו? בשלהי המשא-ומתן המפרך בין המפלגות המתמזגות השמיע ראש-הממשלה, במזכירות מפא"י, דברים שיש בהם משום תשובה לשאלה זו, כלומר: "באו אלי חברים ואמרו – אתה צריך להיות שמח עד בלי קץ, כאייל על אפיקי מים. איחוד בשדה הלאומי, ממשלה כמעט מקיר אל קיר, והנה בנוסף על כל זכית לאחד את פועלי ארץ-ישראל. דבר שברל ז"ל לא זכה לו".

אכן, מי שלא יסתפק בהסבר זה, ימצא גם גורמים נוספים ואחד המוחשיים ביותר היה, כידוע, מאמרו של בן-אהרון, שהעמיד את שאלת האיחוד על סדר-היום לפני כמה שנים ומאז אי-אפשר היה להורידה. גורם זה ואחרים הוזכרו גם בדברי ראש-הממשלה עצמו בוועידת-היסוד של המפלגה החדשה: ההידברות, המערך. הסבלנות וההתקדמות צעד צעד. כל זה נכון, ואף-על-פי-כן היה האיחוד לא רק

תוצאה של תהליך שהבשיל לאיטו ובדרך הטבע. אילו היה "התהליך" לבדו פועל היינו רואים אותו ודאי נמשך בשקט גם כיום הזה תוך "התקרבות רעיונית" שאין לה סוף. למעשה, התגשם האיחוד לא צעד-צעד אלא בהשתלשלות פתאומית ומהירה, שהזניקה את אחדות-העבודה ואת מפא"י זו אל זרועותיה של זו, לאחר הצעתו של שמעון פרס לאיחוד בין רפ"י ובין מפא"י בימי החירום. הזנקה זו גרפה עמה גם את רפ"י עצמה, ומכאן ואילך החלו פועלים חוקי-המיכאניקה היסודיים שאין עצה כנגדם.

3

אֶפֶי המיכאני הנגזר של תהליך זה בשלביו האחרונים – נוסף על העובדה שהתכנים הרעיוניים היו טעונים בירור וליבון – היא הסיבה לכך שעכשיו אנו עומדים למעשה לא בפני מסגרת גדולה חדשה אשר שלוש פרוגרמות מצטרפות בה יחד, אלא בפני מסגרת, המחכה לתוכן רעיוני הצריך להיקבע גם בכמה עיקרים של יסוד. אפילו שמה של המפלגה החדשה צריך כיום הגדרה ובירור. בדפי המוסף שיצא לכבוד ועידת האיחוד אמר שר החינוך והתרבות כי "מפלגת-עבודה פירושה מפלגת עובדים, והדבר הראשון העולה במחשבה הוא ההסתדרות הכללית וציבור-הפועלים". אין להניח כי זהו הפירוש הממצה וכי זה באמת הדבר הראשון העולה במחשבה.

4

לענין זה של צורך בירור לגבי עיקרים, אין המפלגה החדשה שונה ממפלגות סוציאליסטיות אחרות בעולם, המבקשות יעודים ותכנים חדשים. מה שאנו שומעים כיום מפי חוגים אזרחיים, ואף מפי חברי מפלגות-הפועלים עצמם, על התיישבות והתרוקנות של מונחים ומושגים, הוא דבר שאינו מופרך, כמובן, אך מופרכת הנימה שמתוכה משתמע כי תורה שלמה כאילו נתבדתה ועומדת ככלי רק. אפיינית לטעות זו היא מידת הלגלוג שבה הגיבו עתונינו על ענין השמעתו של ה"אינטרנציונאל" בוועידה. נכון, כפי אנשי רפ"י שהתנגדו לכך שהימנעו זה יושר, היו נימוקים טובים, אך מה שאינו מוצדק הוא שלא רק בעיתונים של "חוגי הימין" אלא אף ב"מבט חדש" אנו מוצאים דברים (מאת אלקנה גלי ועקיבא דרור) על "הנסיון להחזיר שיר מצחיק זה לתנאים של 1968", ועל כך שמוטב להתייחס אל כל הענין כאל "מהתלה ישנה".

האמת היא שהתיישנות "מהתלה" הזאת, וכל המושגים והמונחים הכרוכים בה, היא התיישנות שבאה לא מפני שהדברים נתבדו, אלא מפני שאותה מהתלה ומאבקה שינו את פני העולם במידה אשר שום רעיון ושום הימנעון ושום עיקרון לא ידעו כמוה לקצב ולמדמים. אם נזכיר כי רק מאה שנה עברו מיום שבו הופיע "המאניפסט הקומוניסטי" ואם נעלה על דעתנו מה היו פני החברה האנושית אז מבחינת זכויות העובד ותנאי-העבודה הנוראים ומידת השיעבוד והניצול, במרכזי הציביליזאציה

האירופית, נודה כי "המצחיק" שבהימנון זה הוא הסימן המובהק לנצחוננו הכביר, לפחות בעולם המערבי וחרף תקופת ההסתאבות הסובייטית. הרבה הימנונות בעולם היו מאחלים לעצמם לזכות ולהיות מצחיקים כמוהו.

איני אומר שדברים אלה אינם ידועים, אלא אני אומר שאין הם ניכרים מתוך רוב התגובות שבעתונים על ענין שירתו של ההימנון. כל שיר אפשר לזמר באופנים שונים, אך גם לא לזמרו אפשר בצורות שונות. והדרך שבה אנשים רבים אינם מזמרים שיר זה, טעונה, לדעתי, תיקון. אם יש הימנון אשר עיקרי פסוקיו צריכים באמת לגרום מבוכה לשרים אותו, הרי זה דווקא הימנון סמוך לנו יותר, שאין עליו עוררים, שכן בזמן שציונים בגולה שרים כי "עין למזרח צופיה" הם מציגים דוגמה בולטת של מלים שנתרוקנו, וזאת לא מפני נצחוננו של הרעיון אל מפני עלבוננו.

5

כן, הכל מודים כי מושגי-יסוד של המפלגה החדשה יצטרכו בירור וחידוש, אך מעניין שוותיקי הצמרת הקודמת מדברים בתקיפות מיוחדת לאו דווקא על מה שיש ללבן ולחדש לעתיד לבוא, אלא בעיקר על כך ש"יש להתגבר ולשכוח את העבר" וכיוון שהם מתכוונים לא לנטישת שגרות וניסוחים נדושים, אלא לענין אחר לגמרי, הרי מסתבר כי משאלתם היא ההיפך הגמור מן הראוי והדרוש.

אותו פולמוס שאילו מתכוונים ותיקי הצמרת, הפולמוס שפילג בשעתו את מפא"י, עיקרו היה לא בדברים שנאמרו בו ושאינן הכרח לשמרם בזכרון, אלא עיקרו היה בדברים שהוטלו בו על הכף והיו אבן-בוהן לעמדות ולאנשים. הקרב, שערכה הנהגת מפא"י בימי הפולמוס ההוא היה קרב שחשף את שקיעתיה של מפלגה שלמה וצמרתה. בעטיה של אותה צמרת נעשתה מלחמתה האחרונה של מפא"י מלחמת חשבון קטן ויוקרה מדומה, לאחר שבמשך עשרות בשנים היתה מפלגה זו הכוח שעמד בראש מערכות חותכות-גורל של הישוב והעם. בהנהגתו של בן-גוריון היתה מפלגה זו כלי-ההבקעה העיקרי למען רעיון המדינה היהודית ולאחר מכן מנוף לקביעת עיקרים והגשמת משימות-יסוד, כגון כללותו של צה"ל וכללות החינוך ותנופת ההתישבות והקליטה.

מעמדו של בן-גוריון כיום הוא אחת הבעיות שגרר האיחוד, אך למעשה, גם בהיות מפא"י מסביב לו, לא היה בן-גוריון בודד הרבה פחות משהוא עכשיו. ההבדל, פרט לטיבם של כמה מבין החברים שעברו עמו לרפ"י, הוא לא בכך שאז הורמו בעדו ידים רבות שבכוחן נסתייעה הגשמת דברים שהם כיום מיסודי קיומנו. ההבדל הוא בכך שלאחר פרישתו חדלה מפלגה זו מלהיות מנוף וכלי-הבקעה ונעשתה כלי התבצרות והתגוננות של צמרת שוקעת, אש ארבה מן הרפלקסים שלה לגבי מנהיגה הקודם משתקפים גם בתחומי השלטון המדיני ובמהלכי פנים וחוץ.

אכן, יחד עם היחס הרשמי כלפי בן-גוריון, יחס הלוכש בזמן האחרון איצטלה מגוחכת במקצת של קור-רוח אפוטרופסי שמגבוה, נמשך גם אותו נוסח של אנחה וגלגול עינים ו"יד על לב". רקע לכל אלה

היא אותה תחושת-חטא המחלחלת ומבצבצת מדי פעם והמשרה את אוירת הבהלה המתמדת שעליה דיברתי. שעה שעמדתי על סירובו של יו"ר ועדת-חוץ-ובטחון להרשות לבן-גוריון להופיע בפני הוועדה. יו"ר הוועדה, במכתב שפירסם לפני זמן-מה ב"מעריב", בחר ש"לא להתיחס" לעובדת הסירוב שעליה עמדתי והסתפק בכך שציינתי כי דלתי הוועדה פתוחות לפני בן-גוריון אם יגיש הצעה לסדר-היום במליאת הכנסת, כאילו בדברים שאמרתי בענין זה ביקשתי עצה או בכלל ביקשתי משהו. רק שסיבת הסירוב היתה הבהלה המרתיעה מפני חשש "קונפונטאציה" בין בן-גוריון ובין ראש-הממשלה הנוכחי, דבר שדוד הכהן לא הכחיש ואינו מכחיש ולא יכחיש.

ראוי רק להוסיף שהסברו של יו"ר הוועדה, בענין הגשת הצעה לסדר-היום, הסבר שלא היה עיקר לפני-כן, נעשה עכשיו בטל אף מבחינת החוק, לאחר שהוצע למנוע מלהציע לסדר-היום ענינים שפרסומם עשוי להזיק לבטחון המדינה.

6

מניעתן של תופעות התאבנות, מניעת השתבשות של אמות-מידה ושל אבני-בוהן, הוא ענין חשוב ודחוף למפלגה החדשה יותר מניסוח מצע רעיוני. אפילו שמה של מפלגה זו צריך להתפרש כיום פירוש מוחשי, שהוא דחוף יותר מן התוכן הרעיוני הטעון ברור. מפלגה זו תצטרך להנהיג בימים הקרובים את המדינה לעשיית העבודה הישראלית הגדולה בתחומי העליה והבטחון, הגבולות החדשים וההתיישבות, ורק דרך ביצועה של עבודה זו תקבע אם המפלגה הזאת תהיה באמת מפלגת "העבודה הישראלית". מצויים בה אנשים היכולים לבצע עבודה זו. דוגמא לכך אנו רואים עכשיו בקווי-המדיניות וקו-המעשה המתגשמים בגבולות החדשים. המעוף והאומץ שבמדיניות זו הם מן החזיונות הנדירים, הנוסכים אמון בכוחה וסגולותיה של החברה הישראלית. הכמיהה הניכרת בציבור לאנשים המחוננים בסגולות אלו אינה כמיהה ל"איש החזק", כפי שהוותיקים מפרשים זאת בחרדה. לא אל האיש החזק נמשך הציבור אלא אל האיש החפשי, שאינו ירא מפני חוסר-תקדימים ואינו מודד את תנודות דעת-הקהל במאזני בית-מרקחת. יש במפלגה החדשה ויש במפלגות אחרות אנשים אשר סימניהם מיזוג של מעוף ושל שרשיות, של תנופה ושל נגיעה בגופי דברים, אנשים שהם פרי מובהק של ארץ-ישראל ועם זאת הם חלק לא-נפרד מן הזמן החדש והרוחות החדשות בעולם. מידת התלכדותם של אנשים אלה היא שתקבע את טיב קדקדו של המשולש החדש ואת תוכו גם יחד. היא שתקבע אם תהא המפלגה החדשה כלי מסורבל ומתאבן, או מנוף חדש וחזק וכלי-הבקעה לעתיד.